

2021-2025

15 LIVET PÅ
LAND

LANDBRUK OG BIOØKONOMI

STORTINGSVALGPROGRAM
2021-2025

SENTRUM

Landbrukspolitikken skal bidra til lavere klimautslipp, fremme ivaretagelsen av natur- og kulturverdier, inkludert biologisk mangfold, styrke selvforsyningssevnen og bidra til verdiskapning og arbeidsplasser i hele landet.

Vi vil levere naturen, skogen, fjellet og dyrka mark videre til neste generasjon i en bedre stand enn slik vi selv arvet den.

Bærekraftsmål 15 omhandler å beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold. Det er flere legger føringer for hvordan vi ønsker å utvikle norsk landbrukspolitik.

Klimakur 2030 viser at norsk landbruk har et stort potensial for å redusere utslippene sine ved å omstille seg fra å produsere store volum kjøtt til å produsere mer plantebasert mat. Partiet Sentrum støtter at norsk landbruk gradvis må omstille seg. Trenden gjennom mange år har vært et økt konsum av kjøtt og andre animalske produkter. Nordmenn spiser i snitt betydelig mer kjøtt og animalske produkter enn hva som er anbefalt, både i et klimaperspektiv og et folkehelseperspektiv. Partiet Sentrum ønsker at den norske landbrukspolitikken skal stimulere økt produksjon av grønnsaker, korn, frukt og andre vegetabiliske produkter. En redusert produksjon av kjøtt og animalske produkter bør komme som et resultat av redusert etterspørsel, og ikke produksjonsbegrensninger, slik at ikke redusert produksjon i Norge fører til økt import av kjøtt.

Jordbruk

Landbruket i Norge sikrer matproduksjon og matsikkerhet for befolkningen. Sammen med fiske og havbruk er jordbruk, husdyrbruk og skogbruk en ryggrad for arbeid og levende bygder over hele landet. Produkter fra havet og skogen har også vært våre viktigste eksportartikler lenge før olje og gassnæringen oppsto. Sentrum vil øke selvbergingsgraden og sikre mest mulig norskprodusert kortreist og sunn mat.

Vi vil styrke norsk matproduksjon og samtidig gjøre den mer klima- og økonomisk effektiv. Det har vært en utvikling hvor en ser at landbruket i dag fordeles på stadig færre hender og gårder slås sammen. Det må være rom for både små, mellomstore og større bruk for å sikre matproduksjon i alle deler av landet med ulikt ressursgrunnlag. Det må samtidig være en oppmerksomhet på å gjøre landbruket attraktivt for unge som ønsker å etablere seg i næringen ved at den også gjøres økonomisk lønnsom.

Privat forvaltning av eiendom, beiteareal, fiskerettigheter og jaktmuligheter må kombineres med nasjonale mål som sikrer fordeling og nasjonal bærekraft på bestander og ressurser og ivaretar biologisk mangfold, kulturlandskap og levende bygder. Å sikre representative naturområder, økosystemer og bestander av dyr og planter er en del av denne forvaltningen som må få konsekvenser for alle arealinngrep og bruk av natur. Vi må verne om naturens, vegetasjonens og jordas evne til å lagre karbon og til å beskytte oss mot de klimaendringene som kommer, og dette må ligge som et premiss for all bruk av natur.

Bare ca 3% av arealet i Norge er dyrket mark. Dyrket mark bygges ned og jordsmonnet utsettes tap av organisk materiale og organisk karbon, mindre biodiversitet, mer erosjon og jordskred, pakkingsskader, forurensing og forsøling. Sentrum vil jobbe for et sterkt jordvern, og at dyrka mark må holdes i hevd i hele landet. Alle jordbrukspraksiser som kan bidra til økt karbonbinding i jord, som redusert jordarbeiding, biokull, fangvekster og beiting, må oppmuntres og det må utredes ulike støtteordninger som tilsvarer den karbonbindingen tiltaket bidrar til. Felles for praksiser som øker karbonlagring i jord er at det også gir mer biologisk liv i jorda og bedre jordstruktur som gjør den mer motstandsdyktig mot både flom og tørke. Dette er derfor også viktige grep for å sikre en resilient matproduksjon i møte med økende klimaendringer.

Landbrukssamvirket må gis stabile og forutsigbare rammevilkår for å sikre bøndernes inntekt. Et sterkt og velfungerende landbrukssamvirke er en forutsetning for å ivareta bøndernes posisjon i verdikjeden. Tilgang på nok og kompetent arbeidskraft er en grunnleggende forutsetning for landbruksnæringen. Etterutdanning for de som er i næringa er også viktig.

Andelslandbruk bidrar til kunnskap og interesse for jordbruk, matproduksjon og kosthold i bynære områder. Urbant landbruk bidrar til bærekraftig byutvikling, økt kunnskap om bærekraftig matproduksjon og økt bærekraftig verdiskapning og næringsutvikling, og er et supplement til det tradisjonelle landbruket og gir barn og voksne i byen et sterkere forhold til hvor maten kommer fra.

Norske gras- og beiteressurser må utnyttes for å kunne produsere mat fra ressurser som ikke kan brukes til menneskemat. Norsk kjøttproduksjon fra storfe og småfe basert på aktivt beitebruk er et viktig bidrag til å holde kulturlandskapet i hevd, og å bevare artsmangfoldet.

En stor del av klimautslippene fra landbruket er metanutslipp fra dyrene. En mer intensiv produksjon med færre dyr kan isolert sett gi lavere utslipp i det norske klimaregnskapet, men vil med dagens forutsetninger innebære en uønsket økning i bruk av kraftfôr produsert med soya fra Brasil. Bedre grovfôr og økt norsk produksjon av råstoff til kraftfôr øker selbergingsgraden, gir mulighet for nisjeproduksjon og flere grønne arbeidsplasser, og vil bidra til reduksjon i utslipp som ikke inngår i det norske klimaregnskapet.

Sentrum vil:

- arbeide for et levende landbruk i hele landet og en livskraftig næringsmiddelindustri med basis i landbruket, og legge til rette for at flest mulig unge som ønsker det får mulighet til å satse på et liv som bonde.
- justere tilskuddsordningene i landbruket slik at de i økt grad stimulerer til økologisk drift og andre former for drift som sikrer mer bærekraft, karbonbinding i jord, økt biologisk mangfold og større robusthet mot klimaendringer.
- styrke grasbasert husdyrhold i distriktene og stimulere til at arealene som egner seg til plantebasert matproduksjon i størst mulig grad brukes til dette.
- øke selvforsyningen og matvareberedskapen gjennom å legge til rette for økt norsk produksjon av varer vi ikke er selvforsynt med i dag, som korn, frukt og grønt.
- stimulere til bedre grovfôr- og fôrkvalitet i landbruket, med sikte på lavere klimagassutslipp og økt selvforsyning
- stimulere variert produksjon i hele landet og bidra til å opprettholde kulturlandskapet og en variert bruksstruktur.
- gjeninnføre driftsvansketillegg. Driftsulemper grunnet små jordteiger, klimatiske forhold, bratt terreng og veksttid må utjevnes med tilskudd.
- tilskudd og støtteordninger må vris fra støtte pr produsert enhet til støtte til tiltak for andre viktige fellesgoder, som beitetilskudd for å bevare kulturlandskap og biologisk mangfold
- forsvare genteknologiloven, der streng regulering sikrer at utviklingen skjer innenfor klare etiske og helsemessige prinsipp, og uten miljømessige skadevirkninger.
- sikre matjordene vår gjennom sterkere jordvern, og ta mer hensyn til dyrkbar jord i arealplanlegging. Det må etableres bedre ordninger som sikrer at når matjord unntaksvis går tapt kan erstattes av nytt dyrket areal av samme kvalitet
- arbeide for å rekruttere flere kvinner til landbruket
- stimulere til riktigere bruk av kunstgjødsel i konvensjonelt jordbruk. Stimulere bruk av økologiske metoder som bruk av belgvekster i vekstskifte, husdyrgjødsel og kompost
- redusere matsvinnet i hele næringskjeden, fra jord til bord. Innføre en matkastelov og avgift på matsvinn fra dagligvarebransjen.
- bidra til at kjøkjøtt og hønekjøtt blir gjort tilgjengelig for forbrukerne
- øke tilskudd og forskningsmidler gjennom Enova til å produsere biogass av husholdningsavfall og husdyrgjødsel, og legge til rette for produksjon av organiske gjødselprodukt som et biprodukt av biogassproduksjonen, og etablere tilskuddsordninger for bygging av desentraliserte lagringskummer av denne bioresten.

- utrede en merke-/sertifiseringsordning for som viser oppfyllelse av kriterier for bærekraft for norske jordbruksprodukter, spesielt norsk kjøtt basert på lokale beiteressurser. Klima- og miljøavtrykket må være forståelig for forbrukeren og opphavsland må komme tydelig fram.
- ha en opptrappingsplan for 20 prosent økologisk landbruk i Norge innen 2030, og offentlige innkjøp skal være i samsvar med dette.
- styrke kompensasjonsordningene og støtteordningene ved avlingssvikt og klimatilpassing.
- styrke naturskadeordningen og klimatilpasning i jordbruket.
- gjeninnføre beredskapslagring av korn gjennom styrket gårdslagring og styrket nasjonal silokapasitet.
- støtte opp om forskningsinnsatsen på mat og landbruk for å fremme klima- og miljøvennlig matproduksjon og stimulere til økt bruk av fremtidsrettet teknologi i landbruket, herunder teknologi for mer presisjonsjordbruk. Satse på forskning og utdanning for å ta i bruk ny kunnskap om mer klimasmart produksjon av mat, og ved resirkulering av avfall og husdyrgjødsel.
- opprette ordninger som stimulerer til satsing på nisjeproduksjon og enklere markedstilgang for produktene, herunder markedsordninger som legger til rette for bedre tilgang av kortreiste lokale matprodukter i butikkene.
- legge til rette for mer lokal, småskala matproduksjon, eksempelvis gjennom andelsgårder, nabolagshager og urbant jordbruk.
- sikre en velfungerende markeds- og produksjonsregulering og sikre samvirkets rolle som markedsregulator. Sikre tilsvarende ordninger for frukt og grønt.
- videreføre forsøk innen regenerativt landbruk.
- redusere bruken av plast i landbruket.
- styrke velferdsordningene i landbruket som avløsertilskudd, sykepengerettigheter og mulighet for tidligpensjon.
- sikre bønder, som selvstendig næringsdrivende, inntektsmulighet på linje med andre yrkesgrupper blant annet gjennom jordbruksforhandlinger og priser på produkter
- videreføre bo- og driveplikten, odelsretten og konsesjonslovene som viktige virkemidler i landbrukspolitikken.
- legge til rette for at aktive gårdsbruk også kan brukes til tilleggsnæringer som inn på tunet, alternativ skoledag, ettervern og dagtilbud for demente m m.

Skogbruk

Skog dekker litt over 12 millioner hektar (nesten 38 %) av Norges landareal. Skogvolumet er tredoblet på 90 år. Den årlige skogavvirkningen varierer, men hogsten har siden 1950-tallet ligget godt under tilveksten. Dette har ført til en oppbygging av trekapital og et økende karbonlager i vegetasjonen i Norges skoger.

I følge regjeringens klimaplan er naturens karbonlager i Norge på ca 7 mrd. tonn karbon og 38% av dette i skog. Ca 80% av karbonet i boreale skoger er lagret i jordsmonnet, resten i vegetasjonen. Ved flatehogst fjernes karbonet som er lagret i trevirke. Gjødsling av skog, ungskogpleie, sprøyting og fjerning av hogstavfall vil øke tilveksten og karbonlagring i trevirke, men også påvirke biologisk mangfold i jorda og øke nedbrytningen av organisk materiale og dermed redusere karbonlagringen i jorda. Det tar lang tid før tilveksten oppveier tapet av binding i jorda.

Biomasse som tas ut fra skogen kan erstatte bygningsmaterialer med langt høyere klimaavtrykk, eller brukes til fremstilling av biobrensel eller bioplast og slik redusere bruken av olje og gass. Bruk av tre som byggemateriale er viktig for karbonlagring, som erstatningsmateriale for stål og betong, og for en lønnsom skognæring.

For å sikre en fortsatt god tilvekst og tilgang til produkter fra skogen i et langsiktig perspektiv må nyplanting av skog trappes opp. Arealene som skal benyttes til nyplanting av skog, skal ikke være i konflikt med arealer som kan brukes til matproduksjon, eller med verneinteresser.

En aktiv skogpolitikk er en jordnær, konkret og billig måte å nå klimamålene på. Det er store muligheter for offensiv klimainnsats hvis det legges opp til økt avvirkning til optimalt tidspunkt, kombinert med aktiv opptrapping av vern av skog og planting av skog på nye arealer.

Sentrum vil:

- gi gode rammevilkår for skogbruket i Norge, blant annet ved å legge til rette for økt foredling og bruk av trevirke i Norge og øke forskningsinnsatsen på nye og alternative bruksområder for skogsvirke. Vurdere bruk av særordninger for bruk og produksjon av løvtrevirke.
- øke tilskuddene til skogplanting. Samtidig som trevirke vil kunne erstatte deler av forbruket av fossil energi, vil økt satsing på skog gi betydelig effekt for sysselsetting og næringsliv i distriktene.
- utarbeide en statlig plan for hvordan skogen skal brukes i klimasammenheng
- at det i samarbeid med skognæringa og berørte utmarksnæringer etableres et program for godt klimaskogbruk.
- stimulere til moderne plukkhogst, istedenfor store flatehogster. Det gir bedre kvalitetsvirke, høyere priser, bedre karbonbinding i jordsmonnet og mer naturmangfold.
- innføre strengere regler for driftsformer i skogbruket som verner om biologisk mangfold og forbyr utplanting av fremmede arter. Flatehogst må kun tillates der det har vært flatehogd før.
- bruk av sprøytemidler og tilskudd til miljøskadelig gjødsling i skogbruket må stanses.
- skogsatsingen må ikke gå på bekostning av inngrepsfrie naturområder eller naturskog/urskog.

Reindrift

Reindriften er allment anerkjent som en spesiell samisk næring, og danner et viktig grunnlag for å bevare samisk kultur, samfunnsnivå og språk. Reindrift som næring, kultur og livsform er unik både i nasjonal og internasjonal sammenheng. Reindriften nyttiggjør seg utmarksressursene i fjellområdene, og har potensial for økt verdiskaping. Samenes grunnholdning til naturen er også viktig å lære av i lys av en bærekraftig forvaltning. De har drevet sin næringsvirksomhet i årtusener med svært få spor i landskapet og i pakt med annet dyre- og planteliv. Det er betydelige muligheter knyttet til videreforedling av reinkjøtt og biprodukter fra rein, reiseliv og formidling av reindriftssamisk kultur og leveste. Næringens utvikling skal være basert på tradisjonell kunnskap, ny viten og forutsigbare rammevilkår.

Næringas største utfordring i dag er presset på beitearealene. Utbygging av infrastruktur og etablering av nye næringer i utmark spiser opp beiteland bit for bit. I senere tid er det særlig vindkraftutbygging som truer tradisjonell reindrift. Når reindriften trues er det også en direkte trussel mot reindriftssamenes kultur og leveste.

Sentrum vil:

- beholde et sterkt vern av reindriftas beitearealer.
- at reinbeitedistriktene må sikres tilstrekkelige ressurser. Distriktene skal kunne ivareta reindriftens interesser, og ha mulighet til å delta aktivt i planprosesser, for å skape gode totalløsninger til beste for alle.
- tilrettelegge for økt verdiskaping av kjøtt og biprodukter, samt satsing på kulturformidling og turisme basert på reindrift.
- arbeide for en bedre beredskap ved klimaskapte beitekriser.
- sikre retten til tradisjonell flytting over landegrensene.
- ha en rovviltpolitikk som ikke utarmer reindriften, og ha rovdryrfrie kalvingsområder.
- sørge for at lovverket gjenspeiler samisk rettsoppfatning, nasjonal rettspraksis og internasjonal rett.
- legge til rette for en reindriftsnæring som både er økologisk bærekraftig, økonomisk lønnsom og en viktig del av samisk kultur.

Dyrevelferd

Partiet Sentrum vil føre en politikk som fremmer god dyrevelferd og respekt for dyrene. Alle dyr har en

egenverdi som er uavhengig av dets nytteverdi for mennesker. Partiet Sentrum vil opprettholde og utvikle et godt og strengt regelverk for dyrevelferd, basert på kunnskap om dyrenes behov.

Dyrevelferden settes på prøve innen både landbruk og havbruk. Norge har bedre dyrevelferd og bedre dyrehelse enn mange andre land, blant annet gjennom mindre bruk av antibiotika. Krav om lønnsomhet innebærer et kontinuerlig press på stadig høyere produksjonsvolum og avl mot rasktvoksende raser, og kan medføre at dyrevelferd lettere blir tilsidesatt.

Dyrevelferd henger også sammen med bondens egen helse. Gode sosiale og økonomiske rammebetingelser, mulighet for faglig fellesskap, møteplasser og erfaringsdeling blant bønder kan virke forebyggende for dyrehelsen.

Sentrum vil:

- føre en land- og havbrukspolitikk som reguleres av strenge krav til dyrevelferd.
- premiere satsing på dyrevelferd utover minstekravene i lovverket i jordbruksavtalen, og i større grad vektlegge dyrevelferd og dyrehelse i avlsarbeidet.
- forby kirurgisk kastrering av hanngris, ettersom det finnes gode alternativer.
- fortsatt forby forebyggende bruk av antibiotika og vekstfremmende midler i dyrefôr.
- styrke Mattilsynets rolle i land- og havbruket med tanke på både rådgivning og kontroll, slik at brudd på Dyrevelferdsloven forebygges og håndheves.
- styrke veterinærtilbudet med mer midler til den kommunale vakttjenesten og veterinære reiser, gjennom geografisk differensierte tilskudd.
- videreføre forbudet mot oppdrett av pelsdyr og forby import av pels, samt sikre forutsigbare og gode omstillingstiltak for pelsdyrbønder som må avvikle sin virksomhet.
- føre en restriktiv politikk for import av husdyr, kjæledyr og planter for å bevare den gode dyre- og plantehelsen i Norge.
- videreføre politiets arbeid mot dyrekriminalitet, gjennom Prosjekt Dyrekrim, og heve strafferammen for dyremishandling til 5 år.
- i størst mulig grad erstatte dyreforsøk med alternative metoder, men tillate bruk av dyr til forskningsformål gitt under strenge etiske retningslinjer.
- jobbe for et forbud mot CO₂-bedøvelse av dyr på slakteri, i tråd med faglige råd.

Rovdyr

Ulv, bjørn, jerv og gaupe er alle på Rødlista, som betyr at de er i større eller mindre grad står i fare for å bli utrydningstruet. Ulven har status som kritisk truet, bjørn og jerv er sterkt truet og gaupa er sårbar. Jerven har minst 25 prosent av sin europeiske bestand i Norge. For at bestander skal være genetisk levedyktige og unngå langsiktige problemer med innavl og tap av genetisk materiale må de bestå av minst 500 individer. Rovdyrene kjenner ikke landegrensener, og rovdypolitikken i Norge må ses i sammenheng med landene rundt oss.

Kulturlandskap og rovdyr er begge deler viktige for norsk naturmangfold. Norge skal trygge områder for beite og samtidig bidra til levedyktige rovviltstammer. Denne todelte målsetningen er grunnlaget for vår politikk, og regelverk og forvaltning skal støtte opp under den. Konflikten mellom beitedyr og rovdyr skaper sterke følelser, motsetninger og konflikt. Folk som bor i områder med nærhet til rovdyr, føler ofte frykt for seg og sine i det daglige. Dette er en frykt vi må ta på alvor. Det er viktig å skape tillit til forvaltningen og bidra til større trygghet for de som lever med rovdyr tett innpå seg. Dagens konfliktnivå knyttet til rovdyrforvaltningen er til hinder for en god og bærekraftig rovdypolitikk.

- Sentrum vil:
- sikre en bærekraftig rovviltbestand i tråd med Stortingets forlik, naturmangfoldloven og våre internasjonale forpliktelser og videreføre den todelte målsetningen om å både ha levedyktige rovviltstammer og et aktivt beitebruk (SDG 15 c).
- ha en tydelig og konsekvent soneforvaltning og et effektivt regime for uttak av rovvilt når det ikke truer bestandens overlevelse.
- ha en høy beredskap slik at tapene av beitedyr skal bli så små som mulig.

- sikre at bestandsmålene følges opp, for å skape tillit mellom befolkning og forvaltning.
- sørge for dialog og lokal involvering, der det tas hensyn til at det å leve med rovvilt tett innpå seg kan medføre en belastning for både beitenæringen og lokalsamfunnet.
- ivareta den regionale forvaltningen med rovviltnefnder
- sørge for gode erstatningsordninger ved tap av dyr i landbruksnæring, og for bønder som gjennomfører omstillingstiltak i de mest rovdyrberørte områdene.

Bioøkonomi

Bioøkonomi er virksomhet basert på det vi har gjort siden tidenes morgen: høsting og foredling av naturressurser. Innenfor fiskeri, havbruk, jord- og skogbruk er det et stort potensiale for nye arbeidsplasser og nye næringer, som lager alt fra nye materialer, mat, energi og medisiner. I dag eksporterer Norge i stor grad råvarer fra naturen. Mer foredling i Norge vil gi arbeidsplasser og øke ressursgrunnlaget for verdiskaping i form av mangfoldige ferdigvarer med høy verdi i et globalt marked. Den vil også skape grunnlag for klimakutt og utvikling av en global konkurransedyktig leverandørnæring.

Den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien er en sentral del av verdikjeden for trygg mat og kvalitetsvarer til forbrukerne. Den skal ha forutsigbare og konkurransedyktige rammevilkår. Dagens sterke maktkonsentrasjon i dagligvarebransjen rammer norske forbrukere. Det må sikres en bedre maktbalanse i verdikjeden for mat. Det skal gjelde norske lønns- og arbeidsvilkår og norske standarder innen helse, miljø og sikkerhet i norsk jordbruk.

Den norske skogen byr på uante muligheter. Bruken av produktene fra skogen spenner fra tradisjonelle sagbruk til avansert biokjemi. En fremtidsrettet skogindustri bygger på en hel verdikjede fra frø og plante til det ferdige produktet. Økt bruk av skogens ressurser er både god industripolitikk og god klimapolitikk. Norge har gode forutsetninger for å bli verdensledende på å levere kunnskap og tjenester om trebruk og bærekraft kombinert med merkevarebygging. Mange produkter som kan utvikles av biomasse, brukes allerede innenfor matproduksjon, helse, bygg og i annen industri. Sentrum vil legge til rette for økt videreforedling av produkter fra skogen og satse på den grønne bioøkonomien.

Sentrum vil:

- etablere et Bionova etter modell fra ENOVA med en grunnfinansiering på 10 milliarder, der årlig avkastning benyttes til å støtte omstillings- og utviklingsprosjekter innen bioøkonomi, grønn jordbruks- og skogbruksteknologi.
- etablere mål og programmer som bidrar til å øke industriproduksjonen basert på bioøkonomi.
- styrke Bioøkonomiprogrammet og Treprogrammet i Innovasjon Norge, og etablere føringer om bruk av norsk trevirke i ordningen "Innovasjon i offentlige anskaffelser".
- favorisere biobaserte produkter som er kortreist og inngår i en sirkulær økonomi, for eksempel gjennom økt bruk av tre i statlige bygg. Det nye regjeringsskvartalet må bygges i tre.
- etablere nasjonale mål for fosforgjenvinning, og utrede virkemidler for å styrke markedet for sekundært fosfor. Utrede muligheten for bruk av fosfor fra husholdningsavfall, biogassanlegg, slakteriavfall, kloakkslam og fiskeoppdrett som gjødsel i jordbruket, eller andre bruksområder.
- utvikle produksjon av proteinfôr til husdyr og fiskeoppdrett på norske ressurser. Fiskemel må igjen kunne brukes som proteinkilde i husdyrfôr. Oppskalere fra forskning til produksjon basert på bl.a. produksjon av insekter og ulike produkter fra havet og skogen.
- gjennomgå rammebetingelsene for næringsmiddelindustrien, inkludert bryggerinæringen, for å sikre videre utvikling av næringen.
- kartlegge og sikre nasjonalt eierskap til genetiske ressurser på norsk territorium.
- stanse salget av Statskog og bruke Statskog som et verktøy for industribygging og næringsutvikling.
- innføre priskontroll på skogeiendommer slik som for andre landbrukseiendommer, for å sikre spredt eierskap og mulighet for helhetlig forvaltning.